

קרא את המאמר ואת הטקסטים הנלווים לו, וענה על השאלות שאחריהם.

יום המאבק הבינלאומי באפליה גזעית

מעובד מתוך "המטה לחינוך אזרחי ולחיים משותפים, המזכירות הפדגוגית, משרד החינוך" באתר

<http://cms.education.gov.il/NR/rdonlyres/16DCE6FD-E7C4-462B-97CC-2EC07EC3A754/185792/gizanut2015.pdf>

קטע נלווה 1

דרום אפריקה

מ-1948 ועד 1994 שרר בדרום אפריקה משטר גזעני בשם "אפרטהייד" (הפרדה). תקופת האפרטהייד אופיינה באלימות פוליטית רבה ובהפרות שיטתיות של זכויות אדם. ב-1995, לאחר מאבק עיקש של השחורים בדרום אפריקה ולאחר הטלת חרם בינלאומי על המדינה, הסתיים משטר זה. סיומו הוביל לכינון דמוקרטיה במדינת דרום אפריקה ולחלק לגיטימי מחבר האומות המאוחדות. כחלק מההתמודדות עם המעבר משלטון דיכוי לחברה דמוקרטית, הורה הפרלמנט הדרום אפריקאי על הקמת ועדות "האמת והפיוס". ועדות אלה נועדו לחשוף את המנגנונים שאפשרו את קיום האפרטהייד, ולתת לקורבנות הזדמנות לספר את סיפורם. ביכולתן של הוועדות היה להעניק חנינה למבצעי הפשעים, רק אם התוודו וידי מלא, והוכיחו מניע פוליטי למעשיהם.

טקסט מתוך: הסדנא - מרחב חינוכי לדמוקרטיה וזכויות אדם (האתר החינוכי של האגודה לזכויות האזרח בישראל) <http://www.acri.org.il/he>

פסקה א

השנה, 2013-2014, הלך לעולמו נלסון מנדלה, מי שנחשב בעיני רבים בעולם אבי האומה הדרום אפריקאית וממנהיגי המאבק במשטר האפרטהייד והנשיא המכונן של דרום אפריקה הדמוקרטית, לכן ציון יום המאבק בגזענות משמעותי וחשוב יותר.

פסקה ב

בשנת 1966 החליט ארגון האומות המאוחדות כי התאריך 21 במרס יהיה יום המאבק הבינלאומי באפליה גזענית, והוא נועד להביא לכך שהקהילה הבינלאומית תזכור ותציין את הטרגדיה הנוראית שאירעה בשארפויל בתאריך זה, 15 תעלה את רמת המודעות בעולם בנושא, ותפעל כדי לצמצם את גילויי האלימות הגזענית בעולם.

פסקה ג

ב-21 במרס 1960 דוכאו באופן 20 אכזרי הפגנות שזכורות עד היום כ"רצח שארפויל". ארגוני השחורים בחרו בהתחלה בהתנגדות שקטה ולא אלימה. הם התייצבו מול תחנת המשטרה להפגנה שקטה. השוטרים 25 קראו למפגינים להתפזר, וכאשר הם לא נענו, התעמתו כוחות משטרה חמושים עם המפגינים השחורים, פתחו באש חיה על ההמון והביאו

קטע נלווה 2

הזכות לשוויון

לכל בני האדם זכות לשוויון בפני החוק ולהגנה שווה וזהה של החוק. מדינת ישראל כמדינה דמוקרטית מחויבת לנהוג בשוויון בכל בני האדם, ללא הבדל דת, לאום, מוצא, מגדר, מעמד אישי, גיל, נטייה מינית או מוגבלות. עם זאת, הזכות לשוויון עדיין אינה מעוגנת בחוק ברוב תחומי החיים, ודעות קדומות ואפליה עדיין רווחות בחברה הישראלית. האגודה לזכויות האזרח פועלת נגד אפליה על כל סוגיה, ולהנחלת התפיסה של שוויון וכבוד כלפי כל בני האדם.

טקסט מתוך: הסדנא - מרחב חינוכי לדמוקרטיה וזכויות אדם (האתר החינוכי של האגודה לזכויות האזרח בישראל) <http://www.acri.org.il/he>

למותם של 69 מפגינים ולפציעתם של 180 אחרים. לאחר טבח שארפוויל החליט מנדלה לרדת למחתרת, ולנהל מאבק צבאי בשלטון הלבן.

פסקה 3

מנדלה הצטרף לשורות מפלגת השחורים, התחיל במאבק נמרץ בחוקי האפרטהייד, השתתף במחאות אלימות ובמעשי טרור, לכן נכלא על ידי השלטון לתקופת מאסר של 27 שנים בבתי כלא

40

שונים בדרום אפריקה. הנאום שנשא לפני השופטים ייזכר כאחד מנאומיו הגדולים: "נאבקתי בשליטת הלבנים, ונאבקתי בשליטת השחורים, נצרתי את החזון של חברה דמוקרטית וחופשית, שבה כולם יחיו יחד בהרמוניה ואפשרויות שוות, זה חזון שאני רוצה לחיות למענו ולהשיגו, אבל אם יהיה צורך בכך, זהו חזון שאני מוכן למות למענו".

50

פסקה 6

ב-11 בפברואר 1990, לאחר שהפך לסמל המאבק במשטר האפרטהייד ולאחר מאבק עולמי למען שחרורו, צעד מנדלה את צעדיו הראשונים אל החירות, כשהוא וחבריו למאבק מגלים סובלנות, מחליטים להפסיק לתקופה את המאבק בכוח, ומסכימים לנהל דיאלוג עם נציגי השלטון.

55

פסקה 1

כמה חודשים לאחר שחרורו החלו דיונים בין מנדלה לבין דה קלרק, נשיא דרום אפריקה, על שינוי המשטר בארצם. שניהם עשו כל שביכולתם כדי לפרק את משטר ההפרדה הגזענית ולסיים את תקופת שלטון האפרטהייד. ואכן צלחה דרכם, השיחות בין מנדלה לדה קלרק הביאו להסכמה, ובשנת 1994 נערכו לראשונה בחירות דמוקרטיות אמיתיות שבהן הותר לאזרחים שחורים וצבעוניים (בני תערובת) להצביע.

60

פסקה 5

בבחירות אלה מפלגתו של מנדלה זכתה לרוב בפרלמנט, ומנדלה נבחר לכהן כנשיא דרום אפריקה. בנאום ההשבעה שלו לנשיא אמר: "לעולם, לעולם ועוד פעם לעולם לא תדע עוד אדמה יפה זו דיכוי של אחדים בידי אחרים". בעקבות הצלחה זו זכו מנדלה ודה קלרק בפרס נובל לשלום.

65

פסקה 8

לאחר בחירתו של מנדלה לנשיא דרום אפריקה, הוא החליט להקים ועדה שנקראה "הוועדה לאמת ולפיוס", ובראשה עמד חתן פרס נובל לשלום דזמונד טוטו. מטרת הוועדה הייתה לחקור את העבר הקשה של דרום אפריקה, את הפרות זכויות האדם

קטע נלווה 3

גילויי גזענות

בשנים האחרונות מתרבים גילויי הגזענות בחברה בישראל. כמעט לא עובר יום בלי שאמצעי התקשורת ידווחו על אירוע גזעני חמור. כמו בכל מקום אחר בעולם, קבוצות מוחלשות בחברה, כגון מיעוטים ומהגרי עבודה, הן הקורבנות העיקריים של תופעה זו. לא במקרה רוב האירועים הגזעניים שפורסמו בתקשורת באחרונה, מדווחים על גילויי גזענות נגד ערבים, חרדים, מהגרי עבודה, נשים ועוד.

גילויי הגזענות צריכים להדאיג את כולנו. אבל מה שצריך להדאיג אותנו יותר מכול הוא תפיסות העולם הגזעניות, הגזענות הסמויה המתוחכמת שקשה לחשוף אותה ולהיאבק בה, ובעיקר הגורמים החברתיים-כלכליים ופוליטיים שגורמים עלייה בתפיסות עולם גזעניות בחברה. חשוב לזכור כי בני אדם לא נולדים גזעניים.

הגזענות פוגעת בזכות לכבוד ובזכות לשוויון. חינוך נגד גזענות הוא בעצם חינוך לערכי דמוקרטיה, חינוך לרב תרבותיות ולסובלנות, חינוך לזכויות אדם. חינוך נגד גזענות כולל גם תהליך למידה של הגזענות כתופעה חברתית שפוגעת בערכי דמוקרטיה ובזכויות אדם, ואת התובנה כי תפקידו של כל אזרח להיאבק בה. תהליך חינוכי משמעותי גורם לאדם להתבונן בעצמו, בסביבתו הקרובה ובמעגלים החברתיים השונים סביבו. תהליך חינוכי משמעותי מחזק את החוש הביקורתי של התלמיד, ומעודד אותו לקחת חלק פעיל במאבק בתפיסות עולם גזעניות.

טקסט מתוך: הסדנא - מרחב חינוכי לדמוקרטיה וזכויות אדם (האתר החינוכי של האגודה לזכויות האזרח בישראל)
<http://www.acri.org.il/he>

ואת העוולות שביצעו הלבנים אל מול השחורים בתקופת משטר האפרטהייד. מטרה 70 נוספת הייתה להוביל את מדינת דרום אפריקה למצב של פיוס בין כל אזרחי המדינה (בעיקר בין השחורים ללבנים) ולהעניק שוויון זכויות לכולם.

פסקה 6

75 לאורך תקופת נשיאותו הוביל מנדלה את העם הדרום אפריקאי ליצירת חברה צודקת ושוויונית, לאווירה של פיוס, השלמה וידידות במדינתו, וגם מילא מנדלה תפקיד מרכזי ביוזמות שלום במוקדי סכסוך אחרים בעולם.

פסקה 7

80 בשנת 1999 פרש מנדלה מפעילות פוליטית, עם זאת המשיך בפעילותו הציבורית, קיבל את פניהם של מנהיגים ומדינאים מרחבי העולם, וניצל את מעמדו לקידום יבשת אפריקה בכלל ומדינת דרום אפריקה בפרט. בשנתיים האחרונות הלכה והידרדרה בריאותו בהתמדה והוא אושפז מספר פעמים בבית החולים ביוהנסבורג.

פסקה 8

95 בדצמבר 2013 הגיע לסופו מסע חייו של מנדלה. לאחר מסע מוות בן עשרה ימים הוא נטמן באחוזה המשפחתית בכפר הולדתו, קונו, בכף המזרחי בדרום אפריקה. בשמונה בבוקר 100 בדיוק נשמע רעש מטחי הכבוד, ובכך ניתן האות לתחילת הטקס שנמשך כאן עד הצהריים.

פסקה יב 105 חרף ביטול האפרטהייד בדרום אפריקה ועקירת מדיניות ההפרדה הגזענית במדינות אחרות, לא עברו הגזענות והאפליה הגזענית מן העולם. מיליוני אנשים ונשים עדיין סובלים, ואפילו מתים, בגלל צבעם, מוצאם האתני, דתם או מעמדם החברתי. ומעל לכול, גישות חדשות של אפליה, הכרוכות בהתקדמות מדעית ובתופעת הגלובליזציה, מאיימות על הישגים אשר חשבנו אותם לבלתי הפיכים. מדינת ישראל חתמה בשנת 1966 **110** על האמנה הבינלאומית בדבר ביעור כל הצורות של אפליה גזענית, אך עדיין לצערי הגזענות שמקורה בבורות ובדעות קדומות ממשיכה להיות חלק מחיינו בשנת 2014.

פרק ראשון – הבנה והבעה (50 נקודות)

בפרק זה ענה על השאלות 1-6.

1. א. נלסון מנדלה נחשב למנהיג המאבק במשטר האפרטהייד, ונבחר על ידי תושבי דרום אפריקה ל"אבי האומה".
הוכח קביעה זו באמצעות שלוש דוגמאות מן המאמר.

- ב. מקטע נלווה 1 אפשר ללמוד על מצב השחורים בדרום אפריקה בתקופת שלטון האפרטהייד. ציין שני מאפיינים של מצב זה בתקופת שלטון האפרטהייד, על פי הקטע.

2. על פי המאמר, אחת מפעולותיו הראשונות של מנדלה הייתה הקמת "הוועדה לאמת ולפיוס".
א. מדוע בחר מנדלה להקים את הוועדה הזו? בסס את דבריך על המאמר ועל קטע נלווה 1.

ב. גם בימינו רבים הם גילויי הגזענות כלפי קבוצות חלשות בחברה. יש אף הטוענים כי תפקידו של כל אזרח להיאבק בגילויי גזענות אלו.
הבע את דעתך בעניין, ונמק אותה.

3. א. ציין על פי המאמר את שני הגורמים לגילויי גזענות בקרב החברה הישראלית.

ב. האם גם כותב קטע נלווה 3 סבור כי אלה הם הגורמים?

4. ארגון האומות המאוחדות הכריז על 21 במרס כיום המאבק הבינלאומי באפליה גזענית, וקרא לקהילה הבינלאומית לציין יום זה.
- א. מה אפשר ללמוד מההצעה של ארגון האומות המאוחדות על עמדתו כלפי האחר?

- ב. כיצד הייתה כותבת המאמר עשויה להגיב על ההצעה של ארגון האומות המאוחדות? העתק מן המאמר משפט אחד להוכחת דבריך.

5. א. עיין במאמר ובקטע הנלווה 2, והסבר מדוע אמירות גזעניות ממשיכות להישמע בקרב הציבור הישראלי.

- ב. לפניך שני קטעים מדברים שנאמרו עם הידיעה על מותו של נלסון מנדלה:

קטע I

העולם איבד מנהיג בעל שיעור קומה ששינה את נתיב ההיסטוריה. הוא הטביע חותם במלחמה באפליה ובגזענות, והיה חסיד נלהב של הדמוקרטיה, מגשר מוערך, חתן פרס נובל לשלום, ומעל הכול בונה גשרי שלום ודיאלוג, אשר שילם מחיר אישי יקר כאשר ישב שנים ארוכות בכלא, ונלחם למען בני עמו ובני העולם כולו באפליה ובגזענות.

קטע II

הוא היה מחבל. הוא היה מנהיג של ארגון טרוריסטי. הוא ישב 27 שנים בכלא, וסירב להשתחרר תמורת גינוי הטרור. הוא קבע כי לציבור מדוכא יש זכות להילחם במדכאים בכל האמצעים, כולל טרור. אסור להתעלם מפרק זה בדרכו של נלסון מנדלה, ולהתרכז רק בפרק השני. ההפך, דווקא החלק הראשון הוא המקנה לחלק השני את מלוא עוצמתו המוסרית.

השווה בין שני הקטעים I, II, מן הבחינות הבאות: הצגת דמותו של מנדלה וההצדקה למעשיו.

מטלת סיכום .6

כתוב סיכום (בהיקף של כ-12 שורות) על פי המאמר ועל פי קטע נלווה 1, על תרומתו של נלסון מנדלה ליצירת חברה דמוקרטית ושוויונית בדרום אפריקה.

פרק שני - אוצר המילים והמשמעים, שם המספר

ומילות היחס (26 נקודות)

בפרק זה ענה על כל השאלות 7-11.

אוצר המילים והמשמעים (21 נקודות)

7. במילון רב-מילים מובאים הערכים: סְבֻלָּנוּת, סוּבְלָנוּת. קרא אותם וענה על הסעיפים שאחריהם.

סובלנות סובלנות שם נ

נכונות להכיר בזכות קיומן של דעות, אמונות, גישות וצורות התנהגות שונות משלנו, גם אם הן אינן מקובלות עלינו. לצערי יש בארץ גילויים רבים של חוסר סובלנות בתחומים שונים, למשל בתחום הפוליטי. • משטר דמוקרטי מבוסס על סובלנות לדעות הזולת. [ס.ב.ל.]

Ⓜ << סְבֻלָּנוּת

□ אִי־סוּבְלָנוּת שם נ העדר סובלנות, אי־פתיחות (לדעות מנוגדות, לאורח חיים שונה וכד'), קנאות. תקופת שלטון האינקוויזיציה בספרד אופיינה באי־סובלנות דתית.

סבלנות סבלנות שם נ

1. יכולת להמתין בשקט או לשאת דחייה או עיכוב; יכולת לשאת בשלווה ותוך שליטה עצמית מצבים מרגיזים או מתסכלים, סבל וכד'; אורך רוח. – מתי כבר ייגמרו הפרסומות ויתחיל הסרט? – סבלנות, עוד מעט. • חכה בסבלנות עד שיגיע תורך. • לבסוף היא איבדה את סבלנותה והתחילה לצעוק עליו. אין לי סבלנות לאנשים שמתלוננים כל הזמן. 2. היכולת להתמיד במשהו, בייחוד בעבודה או במשימה קשה ומייגעת; התמדה. מלאכת הירקמה דורשת סבלנות רבה. • צריך הרבה סבלנות כדי להרכיב פאזל של אלף חלקים. [ס.ב.ל.]

Ⓜ סְבֻלָּנוּת, סְבֻלָּנוּת, סוּבְלָנוּת, סוּבְלָנוּת

Ⓜ ועיין הזדיין בסבלנות; התאזר בסבלנות; פקעה סבלנותו << פקע.

□ סבלנות של ברזל שם נ בלשון הדיבור סבלנות מרובה. צריך סבלנות של ברזל כדי לצפות בחיי בעלי החיים בטבע.

Ⓜ ועיין גם חוסר סבלנות; חסר סבלנות.

מתוך: יעקב שיקה, רב-מילים השלם, 1996. © כל הזכויות שמורות למטח - המרכז לטכנולוגיה חינוכית, למשכל (ידיעות אחרונות וספרי חמד) ולסטימצקי.

לפניך ארבעה משפטים.

(1) הוא איבד את _____ לחכות בתור, לכן החליט להתגנב.

(2) ה _____ מרה היא, אך פירותיה מתוקים (ז'אן-ז'אק רוסו).

(3) הציווי "ואהבת את הגר" מבטא _____

(4) חיים בחברה רב תרבותית מחייבים אותנו לנהוג ב _____ זה כלפי זה.

א. באילו משפטים מתאים להשתמש במילה "סְבֻלָּנוּת"?

ב. באילו משפטים מתאים להשתמש במילה "סוּבְלָנוּת"?

8. א. הנשיא **מְכוּוֹן** של דרום אפריקה הדמוקרטית (פסקה א).
הקף את המשמעות הנכונה של המילה **מְכוּוֹן** במשפט זה.

(1) מחונן

(2) מייסד

(3) מכין

(4) מפתח

ב. **נְצַרְתִּי** את החזון של חברה דמוקרטית וחופשית (פסקה ד).
הקף את המשמעות הנכונה של המילה **נְצַרְתִּי** במשפט זה.

(1) אהבתי

(2) הגשמתי

(3) שמרתי

(4) יצרתי

ג. **חָרַף** ביטול האפרטהייד בדרום אפריקה ועקירת מדיניות ההפרדה הגזענית במדינות אחרות,
לא עברו הגזענות והאפליה הגזענית מן העולם (פסקה ב).

באיזו מבין המילים איזה להמיר את המילה **חָרַף** במשפט זה?

(1) בשל

(2) על אף

(3) בגלל

(4) נוסף על

9. לפניך משפט מפסקה ח שבמאמר:

מטרת הוועדה הייתה לחקור את העבר הקשה של דרום אפריקה, את הפרות זכויות האדם ואת
העוולות שביצעו הלבנים אל מול השחורים **בתקופת** משטר האפרטהייד.

א. כתוב לכל אחת מהמילים שלפניך מילה נרדפת.

עוולות - _____

תקופה - _____

ב. לפניך משפט על סמך המאמר:

החלטת האומות המאוחדות תעלה את רמת המודעות בעולם, ותפעל כדי **לצמצם ולהמעית**
את גילויי האלימות הגזענית בעולם.

(1) מה היחס בין שתי המילים המודגשות במשפט? _____

(2) העתק מהקטע הנלווה 2 משפט שמופיעות בו שתי מילים המביעות את אותו יחס שצינת
בסעיף (1)

10. עיין בפסקה ט במאמר.

א. איזה שדה סמנטי בולט בפסקה? _____

ב. העתק מן הפסקה שלוש מילים השייכות לשדה הסמנטי שציינת בסעיף א.

ג. לשם מה לדעתך השתמשה הכותבת בשדה סמנטי זה?

שם המספר ומיליות היחס (5 נקודות)

11. א. בכל אחד מהמשפטים שלפניך, (1)-(2), הקף את הצורה הנכונה של שם המספר.
(1) השוטרים פתחו באש חיה והביאו למותם של **שישים ותשע** / **שישים ותשעה**
מפגינים.

(2) קטע נלווה מספר **שְׁתֵּים** / **שְׁנַיִם** עוסק בזכות לשוויון.

ב. במשפט שלפניך כתבו את המספרים במילים (נקד בהתאם לצורך).

ב-11 _____ בפברואר 1991 _____ צעד מנדלה את צעדיו
הראשונים אל החירות.

ג. בכל אחד מהמשפטים שלפניך, (1)-(2), הקף את הצורה הנכונה של מילת היחס.

(1) במשך שנים ארוכות הכעס מופנה **כלפיהם** / **כלפם**.

(2) הציבור הצעיר בדרום אפריקה **איננו** / **איננו** מודע לעברו.

פרק שלישי - תחביר ומערכת הצורות [24 נקודות]

בפרק זה שמונה שאלות: ארבע מתחום התחביר (12-15) וארבע מתחום מערכת הצורות (16-19). ענה על ארבע שאלות בלבד. תוכל לבחור בהן מתחום התחביר או מתחום מערכת הצורות אך משני התחומים, כרצונך. (לכל שאלה 6 נקודות)

תחביר

12. לפניך שלושה משפטים.

I. יום המאבק הבינלאומי באפליה גזענית הוא אחד הימים הוותיקים שארגון האומות

המאוחדות מציין אותם.

II. המפגינים השחורים קיימו את ההפגנה מול תחנת המשטרה המקומית.

III. השנה מת נלסון מנדלה, לכן ציון יום המאבק בגזענות הוא משמעותי יותר.

העתק את שלושת המשפטים.

א. ציין בכל משפט את כל הנושאים והנשואים.

ב. ציין את הסוג התחבירי של כל אחד מן המשפטים: פשוט, איחוי (מחובר) או מורכב.

- אם המשפט הוא איחוי (מחובר), תחם בו את האיברים.
- אם המשפט מורכב, תחם בו את הפסוקית, וציין אם היא משלימת שם או משלימת פועל.

13. א. לפניך ארבעה משפטים.

- I. ועדות האמת והפיוס נועדו לחשוף את המנגנונים של משטר האפרטהייד.
 - II. מנדלה ודה קלרק הצליחו לשנות את המשטר בדרום אפריקה, לפיכך זכו שניהם בפרס נובל לשלום.
 - III. פעילותו של מנדלה נגד חוקי האפרטהייד הביאו לכליאתו בבתי כלא שונים.
 - IV. הדיווחים הרבים באמצעי התקשורת על אודות אירועים גזעניים נובעים מריבוי גילויי הגזענות בחברה הישראלית.
- (1) בכל אחד מהמשפטים הקף את המילה המבטאת את הקשר הלוגי.
- (2) ציין את המספר של המשפט היוצא דופן מבחינת הקשר הלוגי שלו. _____
- מהו הקשר הלוגי שלו? _____
- (3) מהו הקשר הלוגי המשותף לשאר המשפטים? _____

ב. לפניך שלושה משפטים.

- I. באירוע הטרגי בשארפויל נהרגו 69 מפגינים.
 - II. פעילותו של מנדלה במפלגת השחורים הביאה לכליאתו.
 - III. חקירת "הוועדה לאמת ולפיוס" התנהלה במפגשים אישיים עם הקורבנות.
- ציין בכל משפט את התפקיד התחבירי של כל אחת מן המילים או הצירופים המסומנים בקו: נושא, נושא, משלים שם (לוואי), משלים פועל.

- I. באירוע הטרגי _____
- II. במפלגת _____
- III. במפגשים _____

14. א. לפניך שלושה משפטים.

- I. לאורך תקופת נשיאותו הוביל מנדלה את העם הדרום אפריקאי ליצירת חברה צודקת ושוויונית.
 - II. בשנת 1999 פרש מנדלה מפעילות פוליטית, עם זאת הוא המשיך בפעילותו הציבורית.
 - III. בנאום ההשבעה שלו אמר מנדלה כי לעולם לא תדע אדמת דרום אפריקה דיכוי של אחדים בידי אחרים.
- (1) ציין את הסוג התחבירי של כל אחד מן המשפטים: פשוט, איחוי (מחובר) או מורכב.

- I. משפט _____
- II. משפט _____
- III. משפט _____

(2) ציין בכל משפט את התפקיד התחבירי של כל אחת מן המילים המסומנות בקו.

- I. נשיאותו - _____
- II. מנדלה - _____
- III. לא תדע - _____

(3) העתק ממשפט III מאזכר ל"נלסון מנדלה", וציין את התפקיד התחבירי של המאזכר שצינת.

ב. לפניך משפט.

מבית הכלא שבו ישב מנדלה שנים ארוכות ניהל מאבק נמרץ בחוקי האפרטהייד.
לפניך שלוש דרכים לתחימת המשפט, אך רק אחת מהן נכונה. הקף אותה, ונמק את תשובתך במונחים תחביריים.

(1) מבית הכלא שבו ישב מנדלה שנים ארוכות ניהל מאבק נמרץ בחוקי האפרטהייד.

(2) מבית הכלא שבו ישב מנדלה שנים ארוכות ניהל מאבק נמרץ בחוקי האפרטהייד.

(3) מבית הכלא שבו ישב מנדלה שנים ארוכות ניהל מאבק נמרץ בחוקי האפרטהייד.

נימוק: _____

15. א. לפניך שלושה משפטים שאמר נלסון מנדלה:

I. משמעות המילים להיות חופשי היא כיבוד החופש של האחרים.

II. חינוך הוא הנשק החזק ביותר מפני באמצעותו אנו משנים את העולם.

III. הם השיגו את החופש כדי להיות בני חורין, אך הם עדיין לא חופשיים.

(1) ציין את הסוג התחבירי של כל אחד מן המשפטים: פשוט, איחוי (מחובר) או מורכב.

• אם המשפט הוא איחוי (מחובר), תחם בו את האיברים.

• אם המשפט מורכב, תחם בו את הפסוקית, וציין אם היא משלימת שם או משלימת פועל.

(2) ציין בכל משפט את התפקיד התחבירי של כל אחת מן המילים המסומנות בקו.

- ב. לפניך שני משפטים ובהם שגיאות. קרא אותם וענה על השאלות שאחריהם.
- I. מדינת ישראל כמדינה דמוקרטית מחויבת לנהוג בשוויון בכל בני האדם, ללא הבדל מכל סוג דת, לאום, מוצא, מגדר, מעמד אישי, גיל, נטייה מינית או מוגבלות.
- II. ועדות לאמת ולפיוס יכולים להעניק חנינה למבצעי הפשעים.
- (1) העתק מן המשפטים דוגמה אחת לשגיאה בהתאם.

(2) העתק מן המשפטים דוגמה אחת לשגיאה בפיסוק.

(3) כתוב את המשפטים שהעתקת בסעיפים (1) ו-(2) בצורה נכונה.

מערכת הצורות

16. א. לפניך שני משפטים, ובכל אחד מהם מילים מודגשות.
- לאומות המאוחדות הוגשה בקשה בשנת 1966 לציון 21 במרס כיום המאבק הבינלאומי באפליה הגזענית.
 - נלסון מנדלה השתתף במחאות על חוקי האפרטהייד, ואנשים רבים ברחבי אפריקה הכירו אותו.
- בטבלה שלפניך שובצו המילים המודגשות.
- בכל שורה בטבלה השלם את המידע החסר על כל מילה (אין להשלים את המידע במשבצות המושחרות).

שם הפועל (באותו בניין)	שם הפועל (באותו בניין)	הבניין	השורש	הפועל
				הגִּישָׁה
בִּקְשָׁה				
צִיּוֹן				
				הִשְׁתַּתֵּף
				הִכִּירוּ

17. א. • לא עובר יום בלי שאירוע גזעני חמור **מְדוּחַ** בחדשות.
 • ארגונים רבים **טְרוּדִים** במיגור תופעת האפליה הגזעית.
 (1) כתוב את הבניין של כל אחת מצורות הפועל המודגשות.

מְדוּחַ

טְרוּדִים

- (2) מהי המשמעות המשותפת של שתי צורות הפועל: **מְדוּחַ**, **טְרוּדִים**?

- ב. לפניך קטע מן המאמר ובו פעלים מודגשים.
 בשנת 1942 הצטרף מנדלה לשורות מפלגת השחורים, ה**תְּחִיל** במאבק נמרץ בחוקי האפרטהייד, ה**שְׂתֵתֶף** במחאות אלימות ובמעשי טרור {...} וב-11 בפברואר 1990 **צָעַד** מנדלה את צעדיו הראשונים אל החירות כשהוא וחבריו למאבק **מְחִלִּים** להפסיק לתקופה את המאבק בכוח, ו**מְסַכְּמִים** לנהל דיאלוג עם נציגי השלטון.
 (1) מה המשמעות המשותפת לבניינים של הפעלים המודגשים בקטע?

- (2) מה אפשר ללמוד מריבוי הפעלים על דמותו של נלסון מנדלה?

- (3) לפניך שניים מן הפעלים שבקטע.

התחיל, צעד

כתוב כל אחד מהפעלים האלה בגוף מדבר (גוף ראשון יחיד) בזמן עתיד.

18. א. נלסון מנדלה נחשב **מְנַהֵג** המאבק במשטר האפרטהייד.

- (1) ציין מהו חלק הדיבור של המילה המודגשת.
 (2) כתוב משפט שבו המילה המודגשת תשמש חלק דיבור אחר.

- ב. לפניך שמות מן המאמר שנוצרו בדרך של בסיס וצורן סופי.

נְשִׂאוֹת, עֵתוֹן, גְּזַעְנִי, מְדִינָאִי, עִירָה

ציין מהי משמעות הצורן הסופי בכל אחד מהשמות.

19. א. לפניך שמות.

פִּיּוּס, אֵיכוֹת, סְבֻלָּנוֹת, הֵיכָן, דְּמוֹקְרַטְיָה, רֵאשׁוֹן, מְמִשָּׁלָה, צְבָאִי, נֶצְחוֹן
מיין בטבלה שלפניך את השמות.

שורש ומשקל (גזירה מסורגת)	בסיס וצורן סופי (גזירה קווית)	הלחם בסיסים	שאי לה מלעז

ב. בחר בשם אחד שנוצר בדרך של שורש ומשקל, ונתח בפירוט את דרך התצורה שלו.

ג. בחר בשם אחד שנוצר בדרך של בסיס וצורן סופי, ונתח בפירוט את דרך התצורה שלו.

פרק ראשון – הבנה והבעה [50 נקודות]

1. א. דוגמאות מן המאמר:

- לאחר טבח שארפויל החליט מנדלה לרדת למחתרת, ולנהל מאבק צבאי בשלטון הלבן. (פסקה ג)
- "נאבקתי בשליטת הלבנים, ונאבקתי בשליטת השחורים, נצרתי את החזון של חברה דמוקרטית וחופשית, שבה כולם יחיו יחד בהרמוניה ואפשרויות שוות, זה חזון שאני רוצה לחיות למענו ולהשיגו, אבל אם יהיה צורך בכך, זהו חזון שאני מוכן למות למענו". (פסקה ד)
- השיחות בין מנדלה לדה קלרק הביאו להסכמה, ובשנת 1994 נערכו לראשונה בחירות דמוקרטיות אמיתיות שבהן הותר לאזרחים שחורים וצבעוניים (בני תערובת) להצביע. (פסקה ו)
- בנאום ההשבעה שלו לנשיא אמר: "לעולם, לעולם ועוד פעם לעולם לא תדע עוד אדמה יפה זו דיכוי של אחדים בידי אחרים". בעקבות הצלחה זו זכו מנדלה ודה קלרק בפרס נובל לשלום. (פסקה ז)

ב. מצב השחורים בדרום אפריקה בתקופת שלטון האפרטהייד:

- הפרה של זכויות אדם: "תקופת האפרטהייד אופיינה באלימות פוליטית רבה ובהפרות שיטתיות של זכויות אדם".
- דיכוי השחורים בדרום אפריקה: "עם המעבר משלטון דיכוי לחברה דמוקרטית, הורה הפרלמנט הדרום אפריקאי על הקמת ועדות "האמת והפיוס".

2. א.

מנדלה בחר מנדלה להקים את הוועדות האלה כדי לחשוף את פעולות האפליה שביצע משטר האפרטהייד, ולתת הזדמנות לקורבנות האפליה לספר את סיפורי הזוועה שעברו. כמו כן יכלו מבצעי הפשעים להתוודות על פשעיהם, ולטהר את שמם. מטרה נוספת הייתה ליצור אווירה של שלום ופיוס בקרב כל תושבי דרום אפריקה, ולהעניק שוויון זכויות לכל אזרחי המדינה, לבנים ושחורים.

ביסוס מקטע נלווה 1: "ועדות אלה נועדו לחשוף את המנגנונים שאפשרו את קיום האפרטהייד ולתת לקורבנות הזדמנות לספר את סיפורם. ביכולתן של הוועדות היה להעניק חנינה למבצעי הפשעים, רק אם התוודו וידי מלא, והוכיחו מניע פוליטי למעשיהם".

ביסוס מן המאמר (פסקה ח): מטרת הוועדה הייתה לחקור את העבר הקשה של דרום אפריקה, את הפרות זכויות האדם ואת העוולות שביצעו הלבנים אל מול השחורים בתקופת משטר האפרטהייד. מטרה נוספת הייתה להוביל את מדינת דרום אפריקה למצב של פיוס בין כל אזרחי המדינה (בעיקר בין השחורים ללבנים) ולהעניק שוויון זכויות לכולם.

ב. אפשרות א: אני תומכת בטענה כי תפקידו של כל אזרח להיאבק בגילויי גזענות שהוא רואה בסביבתו או שהוא שומע עליהם בכלי התקשורת. את האחריות לפעולות גזענות אי אפשר להטיל על משרד ממשלתי כלשהו, אלא מדובר באחריות ציבורית כללית של כל אחד מאזרחי המדינה. אם כל אחד מאיתנו יגיב ויפעל נגד גילויי אפליה בסביבתו: בבית ספר, במקום עבודה, במגרש משחקים, במרכז קניות או בכל מקום אחר, לא תהיה אפליה גזענית בארצנו.

אפשרות ב: אני מתנגדת לטענה כי תפקידו של כל אזרח להיאבק בגילויי גזענות שהוא רואה בסביבתו או שהוא שומע עליהם בכלי התקשורת. לדעתי, הממשלה היא זו שאחראית למדיניות האפליה הגזענית. תפקידה של הממשלה לחוקק חוקים שיגבילו וימנעו את תופעת האפליה, וגם תפקידם של השופטים להחמיר עם מי שמבצע פעולות אפליה. רק כאשר תתבצע פעילות מסודרת בחוק נוכל למנוע גילויי אפליה. אם כל אחד מאיתנו יעשה מה שהוא רוצה, תהיה כאן אנדרלמוסיה שלמה, ואלימות גזענית תמשיך להיות חלק מהנוף הציבורי סביבנו.

3. א. שני גורמים לגילויי גזענות בקרב החברה הישראלית: בורות ודעות קדומות.

ב. כותב קטע נלווה 3 לא היה מסכים לקביעה כי בורות ודעות קדומות הן הגורמים העיקריים לגילויי גזענות. לדבריו, מערכת החינוך היא הגורם המכריע. אם מערכת החינוך תקפיד ללמד כי גזענות פוגעת בערכי הדמוקרטיה לכן עלינו להוקיע אותה, ותלמד את ילדינו להתבונן בביקורתיות על המתרחש סביבם, אז נוכל לצמצם את האלימות הגזענית.

4. א. ארגון האומות המאוחדות רואה חשיבות רבה בקבלת האחר כפי שהוא ובשמירת הזכויות של כל אזרחי העולם, לכן מצא הארגון לנכון להקדיש יום בינלאומי, שמטרתו להעלות את רמת המודעות על אודות גילויי אפליה גזענית ולפעול למען צמצום גילויי האפליה הגזענית.

ב. כותבת המאמר תומכת בהצעה של ארגון האומות המאוחדות בדבר ציון יום בינלאומי לביעור האפליה הגזענית. לדעתה חשוב מאוד לפעול כדי לצמצם את גילויי האפליה הגזענית, ולצערה גם במדינת ישראל עדיין קיימת גזענות. ביסוס מן המאמר (פסקה יב): "מדינת ישראל חתמה בשנת 1966 על האמנה הבינלאומית בדבר ביעור כל הצורות של אפליה גזענית, אך עדיין לצערי הגזענות שמקורה בבורות ובדעות קדומות ממשיכה להיות חלק מחיינו בשנת 2014.

5. א. אמירות גזעניות ממשיכות להישמע בקרב הציבור הישראלי מהסיבות הבאות: בורות, דעות קדומות, והעובדה שבמדינת ישראל עדיין אין חוק שמחייב שוויון ברוב תחומי החיים.

ב. בקטע הראשון דמותו של מנדלה מוצגת באור חיובי. הוא מוצג כגיבור לאומי שהשפיע באופן חיובי על העולם בכלל ועל דרום אפריקה בפרט, והקדיש את מרב מרצו וזמנו למלחמה באפליה גזענית. לעומת זאת, בקטע השני דמותו של מנדלה מוצגת באור שלילי כמחבל וכטרוריסט שסירב לגנות את הטרור ולהשתחרר מהכלא. שני הקטעים מצדיקים את מעשיו של מנדלה, ומציינים כי פעולותיו של מנדלה בתחילת דרכו הן שסללו לו את דרכו במלחמתו באפליה הגזענית, וסייעו להפוך את דרום אפריקה למדינה דמוקרטית ושוויונית.

6. המאמר "יום המאבק הבינלאומי באפליה גזעית" וקטע נלווה 1 מציגים את תרומתו של נלסון מנדלה ליצירת חברה דמוקרטית ושוויונית בדרום אפריקה. על פי המאמר, תרומתו של נלסון מנדלה ליצירת חברה דמוקרטית ושוויונית בדרום אפריקה הייתה מכרעת. מנדלה הצטרף למפלגת השחורים, נאבק בחוקי האפרטהייד, השתתף במחאות אלימות ובמעשי טרור, וישב בכלא תקופה ארוכה. עם שחרורו מהכלא ניהל שיחות עם דה קלרק, הנשיא המכהן, ויחד פירקו את משטר ההפרדה. בשנת 1994 התקיימו לראשונה בחירות דמוקרטיות שבהן הותר לכולם להצביע. על פי הקטע הנלווה 1, לאחר קיום הבחירות הורה מנדלה להקים את ועדות "האמת והפיוס", שמטרתן הייתה להעניק לקורבנות ולמבצעי הפשעים אפשרות לספר את סיפורם, ובכך ליצור אווירת פיוס בין כל אזרחי המדינה (בעיקר בין השחורים ללבנים) ולהעניק שוויון זכויות לכולם.

פרק שני - אוצר המילים והמשמעים, שם המספר

ומילות היחס (26 נקודות)

אוצר המילים והמשמעים (21 נקודות)

7. א. במשפטים (1) ו-(2).

ב. במשפטים (3) ו-(4).

8. א. (2) מייסד

ב. (3) שמרתי

ג. (2) על אף

9. א. עוולות - אי צדק, אפליה, קיפוח, הונאה.

תקופה - עת, זמן.

ב. (1) יחס של נרדפות.

(2) לכל בני האדם זכות לשוויון בפני החוק ולהגנה שווה וזהה של החוק.

10. א. השדה הסמנטי: שלום והרגעה.

ב. מילים השייכות לשדה הסמנטי: פיוס, השלמה וידידות.

ג. הכותבת השתמשה במילים מהשדה הסמנטי שלום והרגעה כדי להדגיש ולהעצים את פעולתו של מנדלה למען חברה שכל אזרחיה מפויסים ורגועים.

שם המספר ומילות היחס (5 נקודות)

11. א. (1) שישים ותשעה

(2) שתים

ב. אחד עשר, אלף תשע מאות תשעים ואחת.

ג. (1) כלפיהם.

(2) איננו.

פרק שלישי - תחביר ומערכת הצורות (24 נקודות)

תחביר

12. א.ב.

(ש"א)
(ש"א)
 |יום המאבק| הבינלאומי באפליה גזעית הוא אחד |הימים הוותיקים|

פסוקית משלימה
(ש"א)
(ש"א)
 |שארגון האומות| המאוחדות |מציין| אותם. |משפט מורכב|

(ש"א)
(ש"א)
 |המפגינים השחורים| |קיימו| את ההפגנה מול תחנה המשטרה המקומית. |משפט פשוט|

איבר ב
איבר א
(ש"א)
(ש"א)
(ש"א)
(ש"א)
 |השנה| |מת| |נלסון מנדלה|, |לכן| |ציון| יום המאבק בגזענות הוא |משמעותי| יותר. |משפט איחוי|

13. א. (1) מילות הקישור: נועד, לפיכך, הביאו, נובעים.
 (2) משפט I, קשר לוגי - תכלית.
 (3) קשר לוגי של סיבה ותוצאה.
 ב. I. באירוע הטרגי: משלים פועל.
 II. במפלגת: משלים שם (לוואי).
 III. במפגשים: משלים פועל.

14. א. (1) משפט I: משפט פשוט.
 משפט II: משפטי איחוי (מחובר).
 משפט III: משפט מורכב.
 (2) I: נשיאותו - משלים שם (לוואי).
 II: מנדלה - נושא.
 III: לא תדע - נושא.
 (3) המאזכר - שלו = משלים שם (לוואי).
 ב. (2) מבית הכלא| שבו ישב מנדלה שנים ארוכות| ניהל מאבק נמרץ בחוקי האפרטהייד.
 נימוק: הפסוקית במשפט (2) פותחת במילת שעבוד "ש" / במשפט התחום נכון יש נושא אחד בעיקרי ונושא אחד בפסוקית.

15. א. (1) I. משמעות המילים להיות חופשי היא כיבוד החופש של האחרים. משפט פשוט

II. חינוך הוא הנשק החזק ביותר | מפני באמצעותו אנו משנים את העולם. | משפט מורכב
פסקית משלימה פועל

III. הם השיגו את החופש כדי להיות בני חורין, | אך הם עדיין לא חופשיים. | משפט איחוי
איבר א איבר ב

(2) I. היא - אוגד.

II. הוא - אוגד.

III. הם - נושא.

ב. (1) ביכולתם של ועדות.

(2) ללא הבדל מכל סוג דת, לאום, מוצא.

(3) I. מדינת ישראל כמדינה דמוקרטית מחויבת לנהוג בשוויון בכל בני האדם, ללא הבדל

מכל סוג: דת, לאום, מוצא, מגדר, מעמד אישי, גיל, נטייה מינית או מוגבלות.

II. ועדות לאמת ולפיוס יכולות להעניק חנינה למבצעי הפשעים.

מערכת הצורות

16. א.

שם הפועל (באותו בניין)	שם הפועל (באותו בניין)	הבניין	השורש	הפועל
		הופעל	נג"ש	הַגִּשָּׂה
בִּקְשָׁה	לבקש	פיעל	בק"ש	ביקש
צִיּוֹן	לציין	פיעל	צי"נ	ציין
השתתפות	להשתתף	התפעל	שת"פ	הִשְׁתַּתְּףָ
	להכיר	הפעיל	נכ"ר	הִכִּירוּ

17. א. (1) מְדַוֵּחַ - בניין פועל.

טְרוֹדִים - בניין קל.

(2) המשמעות המשותפת: סביל.

ב. (1) המשמעות המשותפת: פעיל.

(2) מריבוי הפעלים אפשר ללמוד כי מנדלה היה איש ביצוע, נמרץ ופעלתן שלא הסתפק

בדיבורים בלבד.

(3) הִתְחִיל - אתחיל.

צָעַד - אצעד.

18. א. (1) שם עצם.
 (2) הוא מנהיג את קבוצת הפועלים כבר חמש שנים.
 ב. נְשִׂאוֹת - שם עצם מופשט.
 עֲתוֹן - כתב עת.
 גִּזְעָנִי - שם תואר.
 מְדִינָאִי - בעל עיסוק.
 עִירִיָּה - מקום.

19. א.

שאלה מלעז	הלחם בסיסים	בסיס וצורן סופי (גזירה קווית)	שורש ומשקל (גזירה מסורגת)
דְמוֹקְרַטִיָּה	הֵיכָן	אֵיכוֹת סְבָלְנוֹת רְאִשׁוֹן צְבָאִי	פִּיּוֹס מְמַשְׁלָה נְצָחוֹן

- ב. פִּיּוֹס - שורש פי"ס + משקל קטול.
 מְמַשְׁלָה - שורש מש"ל, משקל מְקַטְלָה.
 נְצָחוֹן - שורש נצ"ח + משקל קְטָלוֹן.
 ג. אֵיכוֹת - בסיס "איך" + צורן סופי אֹת במשמעות של שם עצם מופשט.
 סְבָלְנוֹת - בסיס "סבלן" + צורן אֹת במשמעות של שם עצם מופשט.
 רְאִשׁוֹן - בסיס "ראש" + צורן סופי אֹן במשמעות של תור וסדר.
 צְבָאִי - בסיס "צבא" + צורן סופי אֵי במשמעות של שם תואר.